

ריש סוגיא ד"אור", ובענייני צאת הכוכבים

פסחים (ג.)

ד

צאת הכוכבים ובין השמשות

המשך הגמרא, "מיתיבי ויקרא אלקים ...
אמצותא דלילה"

✧ זריך להצין היטב את השלבים (the steps) של השקלא-
וטריא.

הנה הגמרא הזאת נמס' שבת היא היסוד לענין "צין-השמשות" –

גמי שבת (לד:), "ת"ר ביה"ש ספק ... זהו לילה";

(לד: - ריש לה.), "דאיתמר שיעור ... תרי תילתי
מיל";

(ריש לה:), "א"ר יהודה אמר שמואל ... " עד
הנקודתיים

✧ מה קשה בגמרא הכא על-פי מה שלמדת בשבת?

צמקורות הצאים, תצונן איך הם עולים עם מה שלמדת בשבת?

תלמידי ר' יונה (ברכות א: בדפי הרי"ף) – שיונא
זכרת יליאת מזרים אף אי קורא פרשת "ויאמר" צין שקיעה
ללאת-הכוכבים

ביאור הגר"א על שלחן-ערוך (סי' תנ"ט סעיף-
קטן ב'), החולק על המגן אברהם (סי' נ"ח סעיף-
קטן א')

ורמב"ם הל' קרבן פסח (פרק ה' הלכה ט'), ובכסף משנה – לעומת
מה שכתב בהל' תמידין ומוספין (פרק א' הלכה ב')

✧ מה קשה לך בכל א' מהמקורות הללו?

גמי' יומא (מו:), "אמר רבי יוחנן בעי ... ספק נינהו"

✧ מה תמוה בשקלא וטריא?

רישב"א שם (ד"ה אמר רבי יוחנן)

✧ על איזה קושי עמד הריטב"א?

✧ ואיך יש לתרץ את כל הקושיות הנ"ל על-פי דברי הריטב"א?

וע"ע – שיעורים לזכר אבא מארי – להגרי"ד סולוביצ'יק
קובץ שיעורים הכא (סי' א' וב') – להג"ר אלחנן וסרמן

א

תחילת הגמרא הכא (ב.), "מאי אור ... לילי ממש"
מסקנת הגמרא (ג.), "תא שמע דתני דבי שמואל
... קרו לילי", ובמסורת הש"ס (שם אות ט')

תוס' הכא (ב. ד"ה קא) – שנחלק על רש"י

[חידושי הר"ן (ד"ה מאן דאמר) – צמה הוא שונה
מתוס?]

ב

המשך הגמרא, "מיתיבי הבקר אור ... ויצא בכי
טוב"

חומש בראשית (פרק מ"ד פסוקים א' – ד')

רש"י בתחילת גמרא זו

✧ מהי השקלא-וטריא?

✧ על-פי מה שלמדת, איך תצנר את מחלוקת רב הונא ורב
יהודה באופן מדוייק? וע"ע –

רבינו דוד (ד"ה קא), עד ... וכהאיר בוקר"

תוס' (ד"ה וכדרב)

✧ מהי הקושיא הסמויה (implicit question) של תוס?
[ועייין-עוד צרש"י וצמהרש"א.]

[חידושי הר"ן (ד"ה לעולם), וכמו"כ תוס' (ד"ה
יכנס)]

ג

המשך הגמרא, "מיתיבי וכאור בקר ... לעולם
הבא"

תוס' (ד"ה וכאור)

רבינו יונה על הרי"ף מסכת ברכות דף א עמוד 3

כיון שלא למדנו זכירת יציאת מצרים בלילה (ד' יב ב) אלא מרבוי דכל ימי חייך, ואין כתיב שם לילה בפירוש אלא מייתור כל בלבד דרשינן ליה, לא חיישינן אם אין אנו אומרים אותה בלילה ממש דכיון שלילה הוא לענין תפלת ערבית לילה הוי להזכיר יציאת מצרים

שו"ע אורח חיים סימן נח סעיף א

זמן קריאת שמע של שחרית ... עד סוף ג' שעות, שהוא רביע היום

מגן אברהם סימן נח סעיף-קטן א

שלוש שעות – נראה לי דהכא לכולי עלמא מנינן מעלות השחר

ציאור הגר"א אורח חיים סימן תנט סעיף 3

וגם החשבון של שעות זמניות בכל מקום אינו אלא מנ"ה [= "מנן החמה"] עד ש"ה [= "שקיעת החמה"] והן נקראין שעות, כי שעות שאמרו ודאי שיערו על יום בינוני שהן נקראים שעות כ"ד ליום, וכבר אמרתי שי"ב שעות ביום בינוני הוא מנ"ה עד ש"ה ... ואף גבי ק"ש כן הוא ודלא כמ"א [= "כמגן אברהם"] ריש סי' נ"ח שכתב נראה לי דהכא לכולי עלמא מנינן מעלות השחר

חידושי הריטב"א מסכת יומא דף מז עמוד 3

אמר רבי יוחנן הדר פשיט יהושע עוזאה בין הבינים ספק. ואיכא למידק דכיון דספק קאמר דהוי, מאי פשיטותא (הכא) [הוא] לבעיין, ואפשר דהכי קאמר בין הבינים ספק לפי שהוא נידון כפנים וכבחוץ, כספק בין השמשות שיש בו מן היום ומן הלילה, הכא נמי יש בו מבפנים ויש בו מבחוץ וכקומץ ושירים המעורבין זה בזה

רמב"ם קרבן פסח ה, ט

מי שהיה בינו ובין ירושלים יום ארבעה עשר עם עליית השמש חמשה עשר מיל או יתר הרי זה דרך רחוקה, היה בינו ובניה פחות מזה אינו בדרך רחוקה מפני שהוא יכול להגיע לירושלים אחר חצות כשיהלך ברגליו בנחת [ונכסף משנה (ס) – ומה שכתב "מי שהיה בינו ובין ירושלים יום י"ד עם עליית השמש ט"ו מילין או יתר וכו'"] – הכי משמע שם בגמ' בט"ו מילין שאמרו הם מתחילים מהנן החמה לא מעלות השחר]

רמב"ם תמידין ומוספין א, 3

ואימתי זמן שחיטתן [של קרבן התמיד, ושאר קרבנות], של בקר שוחטין אותו קודם שתעלה החמה משיאור פני כל מזרח